บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

นับแต่ประเทศไทยเข้าสู่ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ผลกระทบต่อสังคมก็เริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ ผลกระทบทางสังคมนี้มิได้จำกัดอยู่แต่ผู้ตกงานและครอบครัว ซึ่งประมาณว่าในปี พ.ศ. 2541 จะมีประมาณ 1.84 ล้านคน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2541 : 1) แต่ยังมีผลต่อผู้สำเร็จการศึกษาใหม่ที่คาดว่าจะไม่ศึกษาต่อและจะเข้าสู่ตลาดแรงงานประมาณ 500,000 คนต่อปี (ประถมศึกษาขึ้นไป) เพราะระบบเศรษฐกิจไทยโดยรวมหดตัวลง ทำให้โอกาสการจ้างลดน้อยลงมาก นอกจากนี้ยังมีผลต่อคนยากจน ผู้อยู่ในข่ายการรับสวัสดิการทางสังคมของรัฐ เช่น เด็กก่อนวัยเรียนและนักเรียนที่รับการอุดหนุนด้านอาหารเสริม คนชราไร้ที่พึ่ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ ที่อยู่ในความดูแลของมูลนิธิเอกชน เช่น เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน คนพิการ เป็นต้น

ขนาดและความรุนแรงของภาวะวิกฤติครั้งนี้คาดว่ายิ่งใหญ่ที่สุดนับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เพราะระบบเศรษฐกิจไทยจะหดตัวลงระยะหนึ่ง ปัญหาเศรษฐกิจสังคมที่จะตามมามิได้จำกัดอยู่กับกลุ่มที่กล่าวถึงซึ่งเป็นผู้รับผลกระทบโดยตรง แต่จะมีผลกระทบอุปมาดังระลอกคลื่นโถมกระทบไปยังทุกหน่วยในสังคม ผ่านรายได้ที่ลดลงและค่าครองชีพที่จะสูงขึ้น เกิดปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด การฉกฉวยโอกาสจากทรัพยากรธรรมชาติหรือสมบัติของสาธารณะมากขึ้น ดังนั้นการแก้ไขปัญหาวิกฤตินี้จะไม่สามารถกระทำได้โดยวิธีเดิม ๆ ที่เคยปฏิบัติกันมาหรือเพียงใช้เครือข่ายงานของรัฐ การตัดงบประมาณตามเงื่อนไขของ IMF ทำให้งบประมาณที่กระทรวงด้านสังคมและชนบท คือ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงแรงงานลดลงถึง 47,956 ล้านบาท ภาวะวิกฤติครั้งนี้เกินกำลังในภาครัฐ ดังนั้นทุกองค์ประกอบในสังคม โดยเฉพาะชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องเข้ามาโอบอุ้มผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมไว้ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2541 : 1)

ด้านประชาชนคนส่วนใหญ่ของประเทศที่อาศัยอยู่ในชนบท และมีอาชีพเกษตรกรรมยิ่งน่าเป็นห่วง เพราะสินค้าปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ ยา ฯลฯ มีราคาสูงขึ้น ทำให้มีต้นทุนการผลิตที่สูงไปด้วย เกษตรกรที่ไม่มีทุนก็ต้องกู้หนี้ยืมสินเขามาลงทุน แม้ต่อ

มาจะขายได้ในราคาดีก็ไม่คุ้มทุน และผลผลิตได้ถูกเปลี่ยนไปอยู่ในมือของเจ้าหนี้ตั้งแต่ยังไม่ได้เก็บเกี่ยวแล้ว เกษตรกรจึงแทบไม่ได้อะไรจาก "ราคาดี" ครั้งนี้เลย (กรมการพัฒนาชุมชน, 2541 : 1)

เมื่อคนไทยมีปัญหา เมื่อนั้นพฤติกรรมการรวมหมู่ประเภท "ร่วมด้วยช่วยกัน" ก็จะเกิดขึ้น แต่เมื่อใดที่อยู่สุขสบายจนเกินเหตุ เรามักจะปล่อยตัวปล่อยใจอยู่แบบตัวใครตัวมัน ปัญหาเศรษฐกิจคราวนี้เป็นเคราะห์กรรมร่วมกัน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2541 : ก) ร่วมทั้งในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีมุสลิมอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่

ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้มีสภาพทางเศรษฐกิจพื้นฐานขึ้นอยู่กับการเกษตรกรรมเป็นหลัก ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าระดับภาคและระดับประเทศโดยมีโครงสร้างเศรษฐกิจโดยย่อดังนี้ :- (กองกรรมาธิการ, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2540 : 2-12)

ผลิตภัณฑ์มวลรวมของพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

สาขาการผลิตหลัก	**ผลิตภัณฑ์มวลรวม (หน่วย : ล้าน)**
สาขาการเกษตร	59,303.7
กสิกรรม	23,197.8
ปศุสัตว์	1,590.3
ประมง	26,090.5
อื่น ๆ	8,425.1
สาขาอุตสาหกรรม	9,379.8
สาขาบริการ	19,186.7
สาขาอื่น ๆ	66,606.6
รวม	**213,775.5**

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ ส.ศ.ช.

จะเห็นได้ว่าโครงสร้างเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นอยู่ภาคการเกษตร โดยที่จังหวัดสงขลามีผลผลิตที่สำคัญก่อให้เกิดรายได้หลักคือ สาขาการประมง รองลงมาเป็นสาขากสิกรรม (ศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ 3 ฝ่าย มอ. : 2-12) ส่วนจังหวัดปัตตานีรายได้หลักที่สำคัญได้แก่ ประมงและกสิกรรมเช่นเดียวกับสงขลา (ศูนย์ศึกษาฯ : 3-8, 3-13) สำหรับจังหวัดยะลาไม่ติดทะเลรายได้หลักจึงได้จากการกสิกรรม (ศูนย์ศึกษาฯ : 4-8, 4-14) สำหรับจังหวัดนราธิวาสรายได้หลักได้แก่ กสิกรรมเช่นเดียวกับจังหวัดยะลา (ศูนย์ศึกษาฯ : 5-6) และจังหวัดสตูลรายได้หลักได้จากการประมง รองลงมาเป็นกสิกรรม (ศูนย์ศึกษาฯ : 6-9)

โครงสร้างเศรษฐกิจในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงนับว่าภาคการเกษตร ซึ่งประกอบด้วยสาขาการประมงและการกสิกรรมเป็นหลัก ส่วนโครงสร้างทางสังคมนั้นประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ไม่สามารถฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ (กองกรรมาธิการ, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2542 : ตอนที่ 2 หน้า 12) จึงเป็นอุปสรรคในการที่จะให้ประชาชนเหล่านั้นมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ของราชการ ตลอดจนนโยบายเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ ส่งผลให้ประชาชนเหล่านั้นต้องตกอยู่ในภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจต่อไป ไม่สามารถปรับปรุงวิถีการดำเนินชีวิต และวิธีการประกอบอาชีพของตนได้

"เศรษฐกิจแบบพอเพียง" เป็นกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของประชาชน โดยเฉพาะชาวบ้านในชนบทได้ แนวคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียงนี้เชื่อว่าก่อนอื่นจะต้องให้ประชาชนต้องพึ่งตนเองให้ได้ ชุมชนต้องพึ่งตนเองให้ได้ และในที่สุดสังคมและประเทศจึงพึ่งตนเองได้ อันจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดของเศรษฐกิจแบบพอเพียง คือ การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ และการระดมทุน (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2541 : 18-20) และความพอเพียงยังรวมไปถึงความพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภ และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือโดยสรุปก็คือความพอประมาณและความมีเหตุผล (อภิชัย พันธเสน, 2542 : 9) นอกจากนี้หลักการของเศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นแนวความคิดที่สามารถนำไปใช้กับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้เกือบทุกแขนง (อภิชัย พันธเสน, 2542 : 14) นอกจากนี้ อภิชัย พันธเสน (2542 : 10) ยังกล่าวอีกว่า เศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นเรื่องของความพอดีที่มีความเกี่ยวโยงไปยังศาสนา และเป็นการประยุกต์ศาสนาเข้ามาในระบบเศรษฐกิจ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามีหลักคำสอนของพุทธศาสนาและศาสนาอิสลามได้กล่าวถึงหลักการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงไว้อย่างมากมาย เช่น

- พุทธศาสนาส่งเสริมให้มีการประหยัด ใช้จ่ายแต่สิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพ พยายามใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ ไม่ฟุ่มเฟือย (พระมหาสุม ปุญญคุตฺโต, 2518 : 56)
- พระพุทธเจ้ายังสนับสนุนส่งเสริมให้ใช้สมุนไพรหลายชนิดเป็นยาและปลูกไว้ (ดูเพิ่มเติมในวินัย.มหาวรรค.เภสัชช เล่มที่ 5 หน้า 41 ข้อ 28)
- พระพุทธเจ้าสอนให้รู้จักประมาณในการบริโภค ใช้สอยทรัพย์สมบัติ รู้จักสร้างตนเองให้เป็นหลักฐาน รู้จักประมาณตน ให้รู้จักประหยัด และในการประกอบการงานก็ต้องใช้ความรอบคอบและความอดทน (ดูเพิ่มเติมในวินัย.จุลวรรค.จุทฺทกวัตถุขนฺธ

กะ เล่ม 7 หน้า 5 ข้อ 12 หน้า 16 ข้อ34, วินัย.จุลวรรค.จุฑกขันธกะ เล่ม 7 หน้า 7 ข้อ 17)

- ในพระพุทธศาสนานั้นยังมีพระภิกษุคิดทำเครื่องประดับต่าง ๆ อันเป็นแบบอย่างที่ผู้มุ่งหวังจะเอาเป็นตัวอย่างในการประกอบอาชีพ (ดูเพิ่มเติมใน วินัย.มหาวรรค. จมฺมกฺขนฺธก เล่มที่ 5 หน้า 14 ข้อ 6 และ หน้า 19 ข้อ 6)
- ไม่มีผู้ใดจะได้กินอาหารที่ดียิ่งกว่าอาหารที่ได้จากการทำงานด้วยน้ำพักน้ำแรงของเขาเอง (บันทึกโดยบุคอรี 34 : 15)
- สำหรับผู้เป็นชายก็ย่อมได้รับส่วนที่พวกเขาได้ขวนขวาย และสำหรับผู้หญิงก็ย่อมได้รับส่วนที่พวกนางได้ขวนขวาย (อัลกุรอาน 4 : 32)
- และจงกิน และดื่ม และอย่าสุรุ่ยสุร่าย (อัลกุรอาน 6 : 142)
- จงกิน ดื่ม และทำบุญทำทาน แต่อย่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย (บันทึกโดยบุคอรี 77 : 1)
- โอ้บรรดาผู้มีศรัทธาทั้งหลาย พวกเจ้าอย่าบริโภคทรัพย์สินระหว่างกันและกันโดยมิชอบ เช่น การโกง การกินดอกเบี้ย นอกจากมันเป็นการค้าขายจากความพอใจจากพวกเจ้า (อัลกุรอาน 4 : 29)
- จากปัญหาและสภาพการณ์ดังกล่าว คณะผู้วิจัยมีความสนใจและคิดว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชาวชนบทในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบว่าชาวชนบทในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงมากน้อยเพียงใด ชาวชนบทมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่แตกต่างกันหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชาวชนบทในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชาวชนบทในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ตามตัวแปรจังหวัด เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพทางครอบครัว สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพทางสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. จะได้ทราบว่าชาวชนบทในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงมากน้อยเพียงใด

2. จะได้ทราบว่าชาวชนบทในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในแต่ละจังหวัด เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพทางครอบครัว สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพทางสังคม มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่แตกต่างกันหรือไม่

3. อาจนำข้อมูลที่ได้เสนอต่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาให้ความช่วยเหลือชาวเกษตรกรตามชนบทในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

4. อาจจะนำข้อมูลที่ได้เสนอต่อหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนที่มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา

5. ใช้เป็นข้อมูลประกอบการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจแบบพอเพียงและการพัฒนาสังคม

6. นำข้อมูลที่ได้มาสรุปเป็นภาษามลายู เพื่อใช้ในเผยแพร่ข่าวสารแก่ชาวชนบทในท้องถิ่นต่อไป

7. นำข้อมูลที่ได้มาแปลเป็นภาษามลายู เพื่อใช้ในเผยแพร่ข่าวสารแก่ชาวชนบทในท้องถิ่นทางวิทยุโทรทัศน์ หรือการอ่านคุฏบะฮ์ก่อนละหมาดวันศุกร์

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะการมีส่วนร่วมของชาวชนบทในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงเท่านั้น

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชาวชนบทในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปรดังนี้

1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

1.1) จังหวัด

1.2) เพศ

1.3) อายุ

1.4) ศาสนา

1.5) สถานภาพทางครอบครัว

1.6) สถานภาพการสมรส

1.7) ระดับการศึกษา

1.8) อาชีพ

1.9) รายได้ต่อเดือน

1.10) สถานภาพทางสังคม

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการในการส่งเสริม ชักนำ และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และปฏิบัติตามหลักการเศรษฐกิจแบบพอเพียง

2. ชาวชนบท หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา

4. เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจแบบพอประมาณ พอมีพอกิน ไม่สุรุ่ยสุร่าย ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่โลภ และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความมีเหตุผล อันจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ และการระดมทุน โดยมีความหมายครอบคลุมถึงเศรษฐกิจแบบเพอเพียงตามหลักธรรมของพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม และการประยุกต์เศรษฐกิจแบบพอเพียงเข้ากับภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ